https://doi.org/10.37919/0201-419X-2026.104.17
УДК 811.161.2

ГОРИЗОНТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЧАС ВІЙНИ

Рец. на монографію: **Стратегічні комунікації в умовах війни: погляд від волонтера до науковця**. За заг. ред. Л.Ф. Компанцевої. Київ, 2024.

ЛЕВЧЕНКО
Катерина Борисівна,

доктор юридичних наук, професор,
Урядова уповноважена з питань гендерної політики,
Секретаріат Кабінету Міністрів України;
вул. Михайла Грушевського, 12/2, м. Київ, 01008;
e-mail: levchenko@kmu.gov.ua
ORCID: 0000-0002-8334-7362

Kateryna
LEVCHENKO,

Doctor of Law, Professor, Government Commissioner for Gender Policy,
Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine;
12/2 Mykhaila Hrushevskoho St., Kyiv 01008, Ukraine;
e-mail: levchenko@kmu.gov.ua

У рецензії здійснено критичний огляд колективної монографії «Стратегічні комунікації в умовах війни: погляд від волонтера до науковця» (Київ, 2024) як досвіду випрацювання теоретико-методологічних засад міждисциплінарного дослідження стратегічних комунікацій в умовах російсько-української війни. Особливу увагу зосереджено на розвідках, що висвітлюють лінгвістичні аспекти комплексної проблеми. Обґрунтовано, що в монографії репрезентовано цілісну концепцію технологічного дискурсу війни, у якій мова постає не лише засобом комунікації, а й інструментом когнітивного впливу, конструювання культурних смислів, формування стратегічних наративів, підтримання колективної ідентичності та забезпечення національної стійкості. Простежено логіку розгортання авторських концепцій – від психолінгвістичного аналізу когнітивних механізмів мовного впливу через культурно-семіотичне осмислення символічного простору війни та лінгвопрагматичний аналіз стратегічних комунікацій до політико-лінгвістичного розуміння мовної безпеки як складника національної безпеки держави.

© Видавець Інститут української мови НАН України, 2026. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією Creative Commons: CC BY-NC-ND license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Доведено оформлення нової міждисциплінарної моделі аналізу воєнного дискурсу, яка інтегрує досягнення когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, дискурсології, лінгвокультурології, соціолінгвістики та безпекових студій.

Ключові слова: *дискурс війни, стратегічні комунікації, психолінгвістика, дискурсологія, лінгвокультурологія, політична лінгвістика, стратегічні наративи.*

Повномасштабна російсько-українська війна кардинально змінила характер суспільних комунікацій, актуалізувавши необхідність комплексного наукового осмислення мовно-інформаційного виміру сучасних воєнних конфліктів. Із цього погляду колективна монографія «Стратегічні комунікації в умовах війни: погляд від волонтера до науковця» (заг. ред. Л.Ф. Компанцевої) є незаперечно актуальним, вчасним і необхідним внеском у розвиток української науки про стратегічні комунікації, механізми забезпечення інформаційної безпеки, мовно-інформаційної культури держави. І, що не менш важливо, демонструє тяглість, стійкість уваги до цих проблем, оскільки логічно продовжує цикл фундаментальних видань наукової школи Національної академії Служби безпеки України.

Варто відразу наголосити на «науковій поліфонічності» монографії: вона вдало поєднує теоретико-методологічні рефлексії з описом фахового практичного досвіду державних інституцій, військових, волонтерів, журналістів, міжнародних експертів. Саме така міждисциплінарність та багатоголосся авторського колективу забезпечують голографічність аналізу, дозволяють показати природу стратегічних комунікацій як багаторівневої системи взаємодії держави, суспільства та міжнародних партнерів.

Концептуальну перевагу рецензованої монографії над іншими аналогічними виданнями забезпечує цілеспрямований відхід від вузького трактування стратегічних комунікацій як інструменту суто інформаційної політики. Автори переконливо демонструють, що в умовах війни стратегічні комунікації стають невід'ємним складником національної безпеки, механізмом формування довіри суспільства до влади і держави, консолідації українського соціуму. Це чітко засвідчують части-

ни монографії, у яких висвітлено особливості сучасних стратегій протидії інформаційним і мовно-психологічним операціям країни-агресора, перебудови системи комунікативної взаємодії сектору безпеки з громадянським суспільством, употужнення міжнародної комунікації України.

Дбаючи про методологічну виваженість видання, автори опрацьовують зафіксований у період повномасштабного вторгнення значний емпіричний матеріал, аналізують новітні комунікаційні практики української держави, громадського сектору, міжнародних партнерів, використовують із цією метою кейс-метод, порівняльний аналіз, елементи дискурс-аналізу та стратегічного прогнозування. Як наслідок, значна частина міркувань і висновків має прикладний характер і не тільки може, а й повинна мати практичне застосування в підготуванні фахівців сектору безпеки й оборони, державних службовців, фахівців зі стратегічних комунікацій, медіааналітиків та кризових комунікаторів. У цьому сенсі монографія є своєрідним дороговказом, «дорожньою картою» для державних інституцій, причетних до употужнення національної безпеки, до захисту національних цінностей, історичної пам'яті, української ідентичності, до зміцнення суспільної єдності та міжнародної суб'єктності України.

Природно, що у відзначеній вище дослідницькій поліфонії увагу лінгвістів привертають передусім ті частини монографії, які висвітлюють мовну природу стратегічних комунікацій (Л.Ф. Компанцева, Н.В. Слухай, О.С. Снитко, Г.М. Яворська). Попри різний предмет аналізу, їх об'єднує спільний концептуальний підхід: мова – це не пасивний інструмент відображення воєнної реальності, а активний чинник її конструювання. Ця настанова забезпечує методологічну цілісність розділу, присвяченого докладному осмисленню цієї проблеми, свідчить про випрацювання й дотримання виваженої дослідницької програми. Відповідно до цієї програми лексика, актуальні дискурсивні практики, культурні символи, комунікативні стратегії та психолінгвальні механізми розглядаються як взаємопов'язані складники єдиного процесу стратегічної комунікації. Такий підхід демонструє відмову від традиційної галузевої ізольованості, яка ще донедавна була характерною для багатьох мово-

знавчих студій. А отже, маємо підстави говорити про оформлення нового типу міждисциплінарності, який передбачає не просто синтезування підходів та понять із психології, історії, культурології, політології, медіакомунікацій тощо. Йдеться передусім про вироблення спільної пояснювальної моделі, у якій максимально активно задіяно мовознавчі інструменти аналізу. Це особливо важливо, оскільки в українському науковому просторі стратегічні комунікації тривалий час досліджували переважно як політичний або військово-аналітичний феномен, тоді як мовний вимір залишався другорядним. Натомість у рецензованій монографії показано, що саме мовні стратегії, явища й одиниці слугують площиною активного перетину когнітивних процесів, культурних кодів, політичних наративів, комунікативних стратегій. Це також дало змогу показати, що лінгвістичний аналіз є одним із провідних способів пояснення й характеристики сучасних інформаційних конфліктів і способів їх урегулювання.

Знаковою для оформлення окресленого новітнього напряму досліджень є частина монографії, яку підготувала до друку Л.Ф. Компанцева. На нашу думку, це одне з перших системних осмислень феномену і природи стратегічних комунікацій на перетині психолінгвістики, когнітивної та комунікативної лінгвістики. У запропонованій інтегративній концепції психолінгвістика стає інструментом пояснення когнітивних та комунікативно-інформаційних технологій війни. Такий підхід вважаємо одним із перспективних напрямів розвитку української безпекової лінгвістики. У цьому концепція Л.Ф. Компанцевої, з одного боку, методологічно корелює з когнітивно-дискурсивними моделями Т. ван Дейка, а з другого – істотно відрізняється від них предметом дослідження. Західні концепції переважно спрямовані на пояснення механізмів політичної комунікації та суспільного конструювання знань, натомість авторка пропонує новаторський аналіз психолінгвістичних механізмів стратегічного впливу в умовах повномасштабної війни, інтегруючи когнітивний аналіз у площину безпекових комунікацій і протистояння медійним стратегіям «м'якої сили», що їх активно застосовує країна-агресор у гібридній, технологічній війні проти України й українського народу.

Структури інформаційного потоку періоду гарячої фази російської агресії та сугестивні засоби його просування проаналізовано в розвідці Н.В. Слухай. Можна цілковито погодитися з авторкою в тому, що форми сугестії з боку ворога потребують кваліфікованого коментаря, а форми сугестії з нашого боку – розвитку та вдосконалення.

Нове розуміння дискурсу в аспекті стратегічного управління ключовими ідеологічними смислами демонструє дослідження О.С. Снитко, підтверджуючи, що сучасна дискурсологія вже не обмежується аналізом текстових структур. Ця теза принципово важлива для розвитку сьогоденної української лінгвопрагматики, оскільки інтегрує мовний аналіз у сферу стратегічних комунікацій. Попри те, що застосований у цій праці лінгвопрагматичний аналіз суголосний із традицією критичного дискурс-аналізу (Н. Ферклаф, Р. Водак, П. Чілтон), авторка розширює його межі, спрямовуючи увагу в царину стратегічного конструювання змістів у воєнній комунікації, формування когнітивної опірності в умовах жорсткого інформаційного протистояння та «битви наративів».

Стаття Г.М. Яворської презентує розгляд політичного дискурсу противника в комунікативній перспективі. Авторка переконливо доводить, що мовна безпека є не похідною від державної мовної політики, а її фундаментальною складовою, а в ширшому вимірі – стратегічним ресурсом державної стійкості, чинником мовно-когнітивної безпеки.

У сукупності згадані статті мовознавчого блоку монографії становлять інтегративне дослідження, у якому війна осмислена комплексно – у психолінгвістичному, лінгвокультурологічному, лінгвопрагматичному й політико-лінгвістичному вимірах. Ця інтегративність є методологічно виправданою та перспективною, оскільки може бути використана для аналізу і традиційних, і новітніх комунікативних практик, що виникають у процесі війни: цифрових мемів, візуальних наративів, мультимодальних повідомлень, політичної метафорики та символічних моделей вербалізації національної пам'яті. Водночас масштабність розглядуваних проблем відкриває й інші перспективи для подальших досліджень і напрацювань. Зокрема, на наше переконання, запропоновану в монографії концепцію варто

надалі активно поглиблювати із ширшим, більш інтенсивним і цілеспрямованим використанням корпусних методів аналізу воєнного дискурсу та цифрової лінгвістики, мультимодального аналізу й міжнародного компаративного матеріалу.

У цьому вбачаємо головний науковий здобуток рецензованої монографії загалом і її мовознавчого блоку зокрема. Вони закладають підвалини нового напряму гуманітарного знання, у якому лінгвістика стає одним із ключових інструментів аналізу стратегічних комунікацій, когнітивної безпеки та національної стійкості.

Загалом монографія «Стратегічні комунікації в умовах війни: погляд від волонтера до науковця» – одне з найбільш ґрунтовних українських наукових видань останніх років, у якому сучасну теорію стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки поєднано з безпосереднім українським досвідом протидії російській агресії. Ця праця, безумовно, становить інтерес для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, представників сектору безпеки й оборони, органів державної влади, журналістів, фахівців зі стратегічних комунікацій та всіх, хто досліджує інформаційний вимір сучасної війни.

Рецензія надійшла до редакції / Received *08.03.2026*
Прийнято до друку / Accepted for publication *24.03.2026*
Рецензію опубліковано / Published on *30.06.2026*

Kateryna Levchenko

HORIZONS IN STRATEGIC COMMUNICATION RESEARCH IN WARTIME

Review of the monograph: **Strategic Communications in Wartime: From Volunteer Experience to Academic Reflection.** Ed. by L.F. Kompantseva. Kyiv, 2024.

This review presents a critical analysis of the collective monograph “Strategic Communications in Wartime: From Volunteer Experience to Academic Reflection” (Kyiv, 2024) as a significant contribution to the development of the theoretical and methodological foundations of

interdisciplinary research on strategic communications in the context of the Russian-Ukrainian war. Particular attention is devoted to the chapters examining the linguistic dimensions of this complex research field. The review argues that the monograph develops a coherent conceptual framework for understanding the technological dimension of wartime discourse, in which language functions not only as a means of communication but also as an instrument of cognitive influence, cultural meaning-making, strategic narrative construction, collective identity formation, and the enhancement of national resilience. It traces the internal logic of the contributors' approaches, progressing from a psycholinguistic analysis of the cognitive mechanisms of linguistic influence through a cultural-semiotic interpretation of the symbolic space of war and a pragmatic-linguistic analysis of strategic communications to a political-linguistic understanding of language security as an integral component of national security. The review demonstrates that, taken together, the studies presented in the monograph establish a new interdisciplinary framework for the analysis of wartime discourse by integrating insights from cognitive linguistics, psycholinguistics, discourse studies, cultural linguistics, sociolinguistics, and security studies.

Key words: wartime discourse, strategic communications, psycholinguistics, discourse studies, linguoculturology, political linguistics, strategic narratives.